

Моя стежина в історії

Керівник проекту
Кисельова Ольга
вчитель історії
Заверещицького НВК «Берегиня»
Городоцького району
Львівської області

Опис проекту

Метою проекту «Моя стежина в історії» є намагання побачити хід історії 80-х початку 90-х років минулого століття очима пересічного громадянина, тобто побачити її з середини.

Період реалізації проекту охоплює вересень - жовтень 2016 року.

Під керівництвом вчителя історії Кисельової О.Я. учні неодноразово зустрічалися з майбутнім респондентом Квасницею Ольгою Павлівною – вчителем географії Заверещицького НВК «Берегиня». Чому наш вибір впав саме на неї? Справа в ому, що у описуваний період якраз проходила її молодість, коли залишаються найбільш яскраві враження про події та явища, що відбуваються довкола. А оскільки наш респондент за фахом вчитель, то вона змогла б у повній мірі висвітлити у своєму інтерв'ю практично всі питання, що стосуються теми цього проекту.

Участь у реалізації проекту надзвичайно зацікавила школярів. Вони мали можливість ще раз наочно переконатися, що історія – це не лише дати і факти, викладені у підручниках. Діти пересвідчилися, що кожна людина до певної міри є творцем історії, є її частинкою, проживає її по своєму. Крім цього, в ході проведення інтерв'ю, діти бачили перед собою не просто вчителя, як вони вже звикли, а надзвичайно цікавого співрозмовника. Під час підготовки та реалізації проекту школярі вдосконалювали навички формулювання питань, їх систематизації, набували досвіду проведення інтерв'ю.

Дуже корисними виявилися методичні рекомендації, викладені у методичному посібнику «Жива історія. Метод усної історії в школі».

Варто також зазначити, що під час здійснення проекту ми зіткнулися з труднощами, описаними у методичному посібнику. Незважаючи на те, що наш респондент Ольга Павлівна людина публічна, тобто по роду своєї діяльності їй часто доводилося виступати перед батьками, вчителями, але вона надзвичайно хвилювалася, переживала, чи змістовно і повно відповідає на питання. Присутнім був і той момент, коли респондент частково відходила від теми, оцінювала тогочасну ситуацію з позиції сьогодення, порівнювала із сьогоденням.

А в цілому ідея проекту є надзвичайно цікавою і корисною як для учнів, вчителів так і для людей, що виступають у ролі респондентів.

ІНТЕРВ'Ю З: Квасницею Ольгою Павлівною

АДРЕСА: Україна, вул.. Січових Стрільців, 11, 81511, село Заверещиця Городоцького району Львівської області

ПРОЕКТ/ ЛОКАЛЬНИЙ ПРОЕКТ: локальний проект «Моя стежина в історії»

ІНТЕРВ'ЮЕР: Замчала Анна

ТРАНСКРИПЦІЯ: Воробій Анастасія, Кисельова Ольга

ВИД ІНТЕРВ'Ю: відео-інтерв'ю

МІСЦЕ ПРОВЕДЕННЯ ІНТЕРВ'Ю: бібліотека Заверещицького НВК «Берегиня»

ДАТА ПРОВЕДЕННЯ ІНТЕРВ'Ю: 27 жовтня 2016 року

ПРИСУТНІ: респондент, інтерв'юер, вчитель історії Заверещицького НВК «Берегиня»
Кисельова Ольга

Замчала Анна (З.А.): Доброго дня , Ольго Павлівно!

Ольга Павлівна (О.П.): Добрий день!

(З.А.): Ми з вами будемо проводити інтерв'ю в рамках конкурсу шкільних проектів з усної історії.

(00:09)

(О.П.): Мені дуже приємно долучитися до цієї справи.

(З.А.): Розкажіть, будь ласка, коротко про своє життя: де і коли ви народилися, хто ваші батьки, які навчальні заклади закінчили, де працювали?

(О.П.): Народилася я в липні 1948 року в мальовничому селі на Розточчі Яворівського району тепер, а тоді був Івано-Франківський район. Моє дівоче прізвище – Мірка.(респондент дістає свідоцтво про народження) В родині було четверо дітей. Я була третьою дитиною, двоє старших мали вже освіту, тобто старша сестра, коли я йшла до школи, працювала вчителем у нашій Заверещицькій школі. А в нас в селі була початкова школа. Взагалі село потерпіло від того, що його виселили , депортували в 1950 році, оскільки закладали Яворівський полігон. Нашу хату з господаркою, зі всім, завантажили на платформу і повезли кудись у Дніпропетровську область. Оскільки мій батько працював у військовому лісництві, то нам дали стару єврейську хату і ми тоді тимчасово там жили. Тато був головний заробітчанин. Він працював в лісі майстром, десятником. Наперед скажу, в селі не було колгоспу. Дитинство моє проходило на дуже красивій природі , звідки витікає річка Верещиця. Правда, треба сказати, що я була хвороблива. Гарно вчилася. Коли стало питання про 5 клас, в нас треба було добиратися в сусіднє село Старичі 7 кілометрів. І мене забрала до себе моя старша сестричка, різниця в нас 14 років. Вона на той час якраз брала перший клас у селі Заверещиця. Я продовжувала навчатися у 5 класі з її попереднім випуском. (респондент показує фото свого класу 1961 року)

Дякуючи тому, що я потрапила в родину вчителів, сестри чоловік Роман Васильович викладав українську мову та літературу, вони прилучили мене до мистецтва. Ми їздили на екскурсії до Львова, в музеї, вони добирали мені книжки, щоб я читала. В театр ходила з ними. Я їм дуже завдячую своїм загальним розвитком. Я тут закінчила вісім класів., потім у Львові закінчила середню школу. Вчилася добре, але мала щось пару четвірок. (респондент дістає атестат про закінчення середньої школи) Поступала в університет, не поступила перший раз і працювала два роки. Тоді так було заведено, що як було два роки стажу, то були переваги. І після того я поступила у Львівський університет на географічний факультет, закінчила його в 1973 році, вийшла заміж тоді і працювала перший рік в селі Ямпіль. Респондент показує диплом про закінчення Львівського університету) Це зовсім біля Львова близько, Пустомитівський район. Там пройшла дуже хорошу школу, бо школа була особлива в районі, з вимогами. Дуже завдячую тій школі. Було важко, але потім воно мені дуже знадобилося. Після того я прийшла в нашу школу - Заверещицьку. Так що у мене в трудовій книжці є записи про роботу в двох школах: Ямпільська один рік і це вже 43 роки у Заверещицькій школі.

(04:17)

(З.А.): Якими для вас були 80-ті початок 90-х років минулого століття?

(О.П.): Вони для мене були щасливі. Насамперед в 1985 році народився мій довгоочікуваний синочок, за що я долі безмежно вдячна. (на очах проступають сльози) І 1986-й, перший рік його життя, я була в декретній відпустці. Важкі будні були тоді, бо з кожним роком ближче до 90-х ставало все важче купити якусь добру річ.

(З.А.): Що змінилося у житті країни з приходом до влади Горбачова?

(О.П.): Прихід до влади Горбачова змінив ситуацію в країні. В той час почався вже так званий період гласності, впала завіса та залізна, можна було поїхати за кордон, якийсь близький закордон, до Польщі скажімо. Почалися демонстрації у Львові. Я пам'ятаю, як вперше учні почали малювати тризуб у щоденнику, почали навіть вітатися «Слава Ісусу Христу». Тому що колись це все було заборонено, навіть не можна було собі уявити. А за тризуб можна було опинитися у в'язниці.

(З.А.): Яким було ваше житло у цей період?

(О.П.): Житло було як у всіх пересічних людей. Була кухня, кімната, пристосована кухня така. Правда, на цей час в нас ще не було газу в хаті, не було каналізації. Побут був значно проблемніший ніж зараз.

(З.А.): Як можна було придбати в цей час житло?

(О.П.): Багато людей житло отримували від держави. Люди із села дуже часто мігрували, в нас в селі маятникова міграція, тобто зранку люди їхали до Львова і поверталися,

старалися десь прописатися у Львові. Якщо мав львівську прописку, працював в установі, яка будувала, то отримували квартири. Ну в селі на той час дуже важко було хату побудувати, тому, що будматеріали були великим дефіцитом. Я пам'ятаю, як в Страдчі стояли машини, там же цегельний завод, то займали чергу на три доби машини, щоб купити цеглу. То проблема була. Але люди, якщо ставили собі за мету, то все таки могли стягнутися на хату. Правда не будували таких будинків великих, як зараз.

(З.А.): Чи достатньо було одягу, взуття? Що можете розповісти про таке поняття, як дефіцит?

(10:42)

(О.П.): Відчувався дефіцит, черги були. І за продуктами харчування, і за одягом. Я от згадую як я для свого сина у так званих перекупщиків, *фарцовщиків*, як їх тоді називали, купляла балетки для дитини 3 роки, махровий комбенізончик і футболку, за що віддала половину своєї зарплати. Так мені хотілося дитину краще вдягнути, ніж тим, що було в *ширпотребі*. На той час були дуже дешеві сандалики шкіряні. Вони начебто для здоров'я непогані були, але їх вигляд був такий страшний. І взагалі добрих речей не було. Все було якесь одноманітне, сіре. Якщо людина хотіла щось краще, вона вимушена була це «діставати», а це означало переплачувати. Ми їздили в Москву. Вчителі зібралися, їхали на екскурсію, при тому частину часу відведеного на дозвілля витрачали в чергах на те, щоб купити якісь добрі речі, бо там були імпорتنі речі: і фінські, і чеські. Те, що продавалося в магазинах, було непривабливе, якість не завжди добра. Добрих речей дуже важко було купити. Таке поняття як дефіцит якраз символізує цей період. Все це планова економіка, яка тріщала по швах. Дефіцит був і навіть з посудом добрим. Якщо з'являвся якийсь гарний посуд, то черги відразу. Черги це типове явище того періоду. Як тільки щось «викидали» в продаж, значить відразу черги. І люди навіть чи треба їм того, чи не треба, ставали в чергу і намагалися це купити. В той час дуже важко було купити меблі до хати добрі. Так звана «стінка» коштувала страшні гроші, треба було цілий рік на неї робити, відкладати зарплату нічого не ївши, і то її важко було купити. Килими були тоді модні, їх на стіни вішали. То килим також був шалено дорогим.

(З.А.): А як на рахунок автомобілів?

(О.П.): Автомобіль в радянський час і в той період був великою розкішшю. Найкращим автомобілем вважалися «Волга» і «Жигулі». Ще «Запорожець» був значно гіршої якості. Купити автомобіль було дуже проблемно. Люди мали гроші, а купити автомобіль було неможливо. Єдине, що вчителі мали так би мовити перевагу, пріоритет і через райвиконком тоді можна було стати на чергу. Вчителю сільської місцевості надавалося право в порядку черги купити автомобіль. От таким чином ми й купили автомобіль ВАЗ

2101 так звану «копійку», яка в доброму стані, бо чоловік її доглядав і ми зробили капремонт. Ми ще нею користуємося по сьогоднішній день. Так що в нас раритетний автомобіль 1979 року випуску. (усміхається)

(13:36)

(З.А.): Чи мали ви змогу їздити відпочивати на море і яким чином?

(О.П.): Вже в той період ми не мали змоги поїхати на море, в кінці вісімдесятих. Ми їздили на море і кінці 70-х на початку 80-х років. А вже в той період було суцужно, оскільки в країні почалася фактично інфляція і маленька дитина була. Проблеми почалися і ми на море тоді їздити не могли собі дозволити. Це було занадто дорого для нас. Раніше ми їздили машиною відпочивали. Крим об'їздили весь. Це було так би мовити доступно.

(З.А.): Чи була можливість поїхати за кордон?

(О.П.): Так. От з тим як прийшов Горбачов змінилася політика. Багато людей в той час їздило в Югославію, в Польщу. Я також два рази їздила. Це дуже цікаво. Правда, в той час поляки бідні були, в них там революція відбувалася. Ми мали гроші, грошей багато було, але не було що купити за них. І хто ще раніше назбирав товарів, їхали в Польщу, везли це. І яке це щастя було, бо додому я привезла 50 доларів. А скільки я всього завезла: і підодіяльники, і все, що забрала з дому. Навіть оприскувач був, який чоловік мені дуже довго те згадував: «Ти завезла полякам, а тепер йди оприскуй картоплю тим дешевим.» (сміється) Щоб поїхати отак за кордон відпочивати про це мови не могло бути. Їхали це можна назвати займатися таким човниковим бізнесом. Я була у Варшаві. Вперше в Перемишлі побачила ринок. Це для мене було як чудо. Тому що там були товари такі, чого не було в нас зовсім. В них були вже ці кантори, де можна було поміняти гроші. От ми виторгували їхні злоті і могли поміняти на долари. В нас на той час ще були дерев'яні рублі.

(З.А.): Що можете розповісти про паради, мітинги, свята цього періоду?

(О.П.): Паради, які проводила радянська влада відзначалися помпезністю. Це був парад 7 листопада, демонстрація на 1 травня. А в цей час у Львові зароджувався цей протестний рух, рух за визволення, ідентифікацію українців. У Львові почалися ті мітинги. Мій чоловік в Центрі якраз працював, то він ходив на ці мітинги і приїжджав такий збуджений, бо він по духу патріот-українець і розповідав, що там відбувалося. Це було прагнення чогось іншого, прагнення відірватися від тої імперії радянської. В той період в самому народі відбувалося якесь прозріння. Коли ми збиралися, ми дуже багато співали тих пісень, які в радянський час не можна було навіть згадувати. Це і стрілецькі, і пісні бандерівців, і «Червона калина». Якесь сп'яніння було від того, що це можна. Ми пішли

до церкви. Дуже добре пам'ятаю як всі вчителі зібралися і пішли до сповіді в стареньку нашу церкву ще.

(З.А.): Яким було улюблене свято для вашої сім'ї?

(О.П.): (задумується) Ну, я не знаю – улюблене свято? І Різдво , і Великдень. Це найулюбленіші свята змалечку і так воно залишилося по нинішній день. Хоч наша родина не така велика, але всіх традицій ми дотримувалися. І навіть в той час , коли не можна було. Не несли кошичок святити, то сусіди посвятили. Відзначали і інші свята: дні народження, іменини. Але оті свята - вони особливі. Збиралася завжди родина. На Різдво завжди всі колядували, згадували дитинство.

(20:01)

(З.А.): Які професії були престижними у цей час?

(О.П.): Ну я б сказала, що й професія вчителя на цей час вважалася престижною. Ну, а так в суспільстві найбільш престижною була професія лікаря та юриста. По моєму з того часу нічого дуже не змінилося. Торгово-економічний інститут фактично в радянські часи, це навіть Райкін жартував по поводу *дефіцита і товароведа* (рус), готував працівників, які потім працювали десь на базах чи в магазинах десь завідувачими були і дефіцит товарів перетворював їх на таких людей – всім потрібних. Всі до них ходили з поклоном. Але в народі професія вчителя все ще вважалася престижною.

(З.А.): На які речі в середньому вистачало заробітної плати?

(О.П.): В середньому вистачало на харчі. Не скажемо, що розкошували. В кінці вісімдесятих було важко. До 80-х ми могли собі дозволяти м'ясо, *полядовичку* якусь купити, і добру ковбаску , і сира голландського. Правда ми не бачили таких на той час ще фруктів. Найтипівіші фрукти привозили грузини. Це були мандарини і лимони. Вони були дуже дорогі і їх мало було. Камер морозильних не було. Робили закрутки. Дуже багато працювали на городі. Навіть ми: господарки великої ми не мали, але тримали свиню, пару курей, може качок. І в той час нас рятував город. Всі овочі були свої. І навіть був час в кінці 80-х на початку 90-х, що пекли свій хліб. Ми пшеницю вирощував, везли до млина і пекли хліб або батони такі, щоб зекономити гроші. Тому що хліб потрібним був і був дорогим. Звичайно, що не легко в той період було. Зарплата *вроді* вона була, але інфляція. І ціни зростали, і той дефіцит, як ми кажемо. Було важкувато.

(З.А.): Чи існувала в цей час проблема безробіття?

(О.П.): Мені важко на те питання відповісти так достеменно. Мені здається, що в той час, в кінці 90-х, ще не було такого безробіття. Правда вже починалося щось таке. Більше це на початку 90-х, коли порвалися економічні зв'язки між республіками так званого Радянського Союзу. А Львів, як промисловий центр, був зав'язаний на ці економічні

зв'язки. І тому дуже багато підприємств вже почало простоювати. Почалася така криза, що виробляли товари, а не могли їх збути. Тоді був період таких бартерних розрахунків, що люди зарплату могли отримувати продукцією, яка не конче цінувалася. І людина сушила голову, де то кому віддати, на що виміняти, щоб прожити. То вже для кінця 80-х років характерно. На папері план був, на папері виконували, приписки були.

(26:11)

(З.А.): Чи були ви членом партійних організацій?

(О.П.): Ні. В партії я , дякувати Богу, не була. Я була , як і всі на той час молоді люди, піонером в школі, а потім комсомолкою стала. Ну це 99 відсотків молоді були прилучені до тієї спілки.

(З.А.): Чи впливало членство у комсомолі, Компартії на кар'єрний ріст людини?

(О.П.): Звичайно, звичайно. В радянський час дуже рідко вдавалося людям, які не були членами партії і Комсомолу (якщо не був членом комсомолу – дуже рідко поступали такі люди у вузи, їх фільтрували, звичайно) чогось досягти. А член компартії мав шанси зробити кар'єру, стати на керівну посаду. Якщо не член партії, значить він не відданий радянській владі і його не можна було на якісь такі посади ставити. Правда, я не будучи членом Компартії, була рекомендована на заступника директора. І працювала десь два з лишнім роки заступником директора. Потім по сімейних обставинах, мама померла, мені треба було тата доглядати, я відмовилася від тієї посади. Коли мене приймали, то водили на співбесіда в райком партії до секретаря райкому партії по ідеологічній роботі. Він зі мною мав розмову, чи я надійна, чи можна мене на таку посаду ставити. І перспективу мені таку поставив, що з часом ми вас приймемо в партію. Але, дякувати Богу, того не сталося (усміхається).

(З.А.): Що ви можете сказати про вплив партійної системи на школу і на освіту в цілому?

(О.П.): О, нашій владі, незалежній Україні треба досвід тої роботи перейняти і виховувати в національному дусі , в дусі патріотизму нашого , українського так , як виховували в радянський час. Це була така вибудована система. Все було тому підпорядковане: і фільми, і музика, і в школі . Ми фактично були зв'язані по руках і ногах . В нас там настанови були про що виховні години проводити, як дітей виховувати. І , звичайно, вчитель вимушений був в цілому притримуватися того. Хоч ми старалися прививати учням любов до української мови, до своєї рідної землі. Але от навіть таке було, я пригадую, в 70-ті роки, було заведено тиждень російської мови в школі. І вчителі повинні були на уроках розмовляти російською мовою. А про те що партійна система мала дуже великий вплив на школу і на освіту в цілому, то навіть і в 80-ті роки ще таке було, що

вчитель у релігійні свята , на Великдень , наприклад, змушений був піти до школи. Ми проводили з учнями змагання різні, «Зірниця». (респондент показує грамоту 1985 року за I місце в районному фіналі гри «Зірниця» Приїжджав в школу представник райкому партії , дивився , чи є вчителі , чи є учні, чим займаються. Тобто все було під контролем. Ну, я не кажу , що нам треба так робити., таку систему заводити. Але те, що більше треба уваги приділяти владі вихованню дітей в дусі патріотизму, щоб наші діти були українцями в духу-крові, щоб це було з молоком матері: любов до землі своєї, любов до своєї мови, чистоти мови, до звичаїв, до традицій .В тому варто би таку систему вибудувати.

(З.А.): Яким було матеріально-технічне забезпечення шкіл?

(О.П.): Школи забезпечували. Навіть карти по географії, оскільки я географію викладаю, систематично надходили, і зразки порід. Можна було рахунок взяти в магазині унаочнення, вибрати собі що там було. Тоді приїжджали до школи , через районний відділ освіти робився перерахунок і привозили наочність до школи. Крім того централізовано привозили карти, таблиці, літературу. Ну, правда, багато в той час, я ще бібліотекою довантажена з 1993 року, але по тому, що є в бібліотеці з того періоду, дуже багато приходило такий різних брошурок, книжечок з партійним спрямуванням, інтернаціональне виховання, атеїстичне виховання і так далі. От повно було того всього, що вже не мало значення в роботі. Але література, підручники, все це було.

(31:50)

(З.А.): Ну і доречним буде запитання щодо заробітної плати вчителя. Як ви її оцінюєте за тогочасними мірками?

(О.П.): Оскільки в країні в цей період йшло знецінювання грошей, інфляція, то нам індексували заробітну плату. Весь час індексацію збільшували, то не можна сказати , що зарплата була маленька. Ми мали, можливо як середню по країні, а може і більше. Але інша справа, яка купівельна спроможність на той час була і що можна було купити. Я знаю, що наприклад, то модні були ті стінки такі, то таку дорогу стінку я собі купила за відпускні. Це було щось сорок тисяч, але то вже було на початку 90-х. Тепер такої дорогої речі за відпускні вчитель придбати не зможе. Тепер значно нижча зарплата вчителя. Очі розбігаються від того, що можна купити, але вчитель не все собі може дозволити.

(З.А.): Яким чином у цей період проходили вибори до органів влади?

(О.П.): Ну, як. Вибори проходили формально. Я можу говорити про це, бо я дуже довгий період була незмінним секретарем на виборчій дільниці в нас в селі. Вибори починалися в шостій годині. Обов'язково треба було підготувати когось, хто буде хвалити владу . Бо це був представник якийсь уповноважений, він то організовував. Приходили люди голосувати. Люди розуміли, що треба йти голосувати, хоч знали, що це голосування

формальне. Наперед відомо, який буде результат, що буде 99,9 «за». Хто не проголосував, брали бюлетені, їхали до них додому машиною, люди кидали в скриньку свої голоси. Тобто це був формалізм *суцїої* води.

(З.А.): Які були кандидати і скільки їх було?

(О.П.): Зачекайте, дайте подумати. Які кандидати? Був один кандидат. Вибору як такого не було. Була одна людина і її вибирали. Навіть голова сільради. Він наперед був узгоджений у всіх партійних організаціях і так далі.

(З.А.): Що ви можете розповісти про роботу системи охорони здоров'я в цей період?

(О.П.): Звичайно, що обладнання не було такого, як зараз, діагностики такої не було. Але мені здається, що ставлення з боку медперсоналу ще в той час не було таким як є зараз. Тобто, більш чуйніші якісь були. І все таки ліки якісь в лікарні знаходили для людей. Хоч був складний період. Люди там щось могли купляти, щось таке, чого не було. Але в основному лікували безкоштовно. В нас в районі лікарня фактично не дуже змінилася з того часу. От зараз будують нову, то може зміниться. Але більшість лікарів такі були чуйні, доброзичливе ставлення. Такого як зараз, звичайно, не було.

(35:46)

(З.А.): Які газети чи журнали були популярними у цей час?

(О.П.): Ну в цей час ми витрачали одну місячну зарплату на те, щоб зробити підписку. На той час найбільш популярною і дефіцитною була «Літературна газета» (виходила російською мовою). Там друкувалися дуже цікаві уривки з романів, критика була на щось. Так що оту газету ми читали. Я знаю, що багато людей хотіли підписати «Знання – сила» (друкувалося російською мовою) Це був такий дуже цікавий журнал. Журнали «Юний натураліст», «Юний технік» були дуже цікавими для дітей. Також все це було на російській мові. Дитячий в нас був журнал «Барвінок», «Малютко». Вони були недорогими, ціни були копійчані і діти з задоволенням читали ці журнали. З'являлися вже потім газети львівські ті. Була «Ленінська молодь», «Вільна Україна», то потім на базі тих газет якісь свіжі появилися. Почався період переходу на гласність. В нас донедавна ще на горищі були ті старі газети.

(З.А.): Чи можете пригадати, які серіали переглядали?

(О.П.): Тоді в нас відбувся приплив латиноамериканських «мильних» серіалів. Серед них «Рабиня Ізаура», «Просто Марія». Ми ж до такого не звикли. В нас завжди були патріотичні кінострічки. А там такі «мильні» події і всі старалися це подивитися. Навіть був такий період, що з церкви непомітно жіночки тікали, бо серіал розпочинався десь біля дванадцятої (усміхається). Це особливо жіночки любили дивитися ті серіали. Їх була енна

кількість серій. Кидали всі роботи на полі, бігли дивитися, бо чергова серія: що ж там буде з Маріаною чи з Ізаурою. А з радянських це «Сімнадцять миттєвостей весни» та інші.

(З.А.): Скажіть ,а як юнаки ставилися до обв'язкової служби в армії?

(О.П.): Вважалося, що якщо хлопець не пішов до армії, значить це щось не нормальне. Тобто в той час, в радянський час всі повинні були піти в армію. Хіба що якась проблема із здоров'ям. Нікому навіть в голову не приходило щоби уникати.

(39:35)

(З.А.): Як суспільство сприймало війну в Афганістані?

(О.П.): От власне я перейду від попереднього запитання до цього. Страх перед армією з'явився після початку війни в Афганістані. Люди розуміли що це за війна. Звичайно тут в нас відкрито цього не говорили. Офіційно йшла мова про виконання інтернаціонального обов'язку. Але багато людей слухали радіо «Свобода» підпільно, яку глушили, але все таки можна було послухати. Вже почали їздити за кордон і якусь інформацію мали. Всі розуміли, що ця війна – страх якийсь. Я, наприклад, була свідком похоронів, якраз у селі Градівці була на семінарі заступників, в той момент привезли сина голови сільради. В оцинкованій труні, навіть не можна було відкрити тої труни. Тому що ті трупи чи попалені були , чи там взагалі не було його - тільки віконечко. Військовий караул стояв і мама не мала права відкрити і подивитися на прах своєї дитини. В Мшані мій учень Мартиник , я в Мшані трошки по сумісництву працювала, то також він загинув. Дуже багато власне з Західної України загинуло дітей і люди боялися. І напевно після того з'явився страх. Бо раніше знали що піде у військо, відслужить два роки, бо ще раніше було три, і повернеться додому. А коли йде на війну, то це дуже страшно. Народ розумів, що ця війна потрібна тільки комуністичній партії.

(З.А.): Що можете розповісти про антиалкогольну кампанію 80-х років?

(О.П.): Ой, у мене дуже цікавий спогад про кампанію 80-х років.(сміється) Мій син Андрій народився у 1985 році. Тато, мій чоловік, працював в проектному інституті і був головою профспілки. На роботі ніхто не знав, що вже народився син. А йому потелефонували. Він тримав шампанське і цукерки , щоб так би мовити відсвяткувати таку велику подію. Тоді Андропов був при владі і тоді якраз розгул був того сухого закону: виноградники повирубували, людей десь по барах ловили. Після того як закінчився робочий день, вони зібралися в кабінеті, двері на ключ закрили і розпили пляшку шампанського з цукерками. От наскільки люди були налякані. Коли Андропов взявся за цю справу , це КГБ , КДБ по українськи - Комітет Державної Безпеки, прародичі нинішнього правителя Росії Путіна. Вони мали своїх стукачів, своїх людей і не можна було в робочий час, навіть в обідню перерву, понюхати два грами шампанського.

Навіть з приводу такої радісної події. Ну я кажу, людей тоді ловили по барах, по ресторанах, везли в міліцію. Виясняли , хто прогульник, хто з лекції втік, хто звідки втік. То був такий період в цей час.

(З.А.): Як ви дізналися про Чорнобильську катастрофу?

(43:40)

(О.П.): Із «Голосу Свободи», тобто ВВС, люди слухали і так один одному передавали. Я дуже добре пам'ятаю той день, коли цвіли яблуні. І так гарно було в природі, але та краса якась сумна була. Ми ще не знали цього. Видно на підсвідомості людини відчувалося, що щось сталося.

(З.А.): Чи достатньо було інформації про те, які запобіжні заходи потрібно було вживати?

(О.П.): Ні, зовсім ні. Радянська влада намагалася скрити ту подію. Всім відомо, що у Прип'яті та Києві люди виходили на Першотравневу демонстрацію. Інформація замовчувалася. Ніхто не попередив людей, що не можна виходити на вулицю А тоді якраз видалися дуже сонячні дні. Ніхто нічого не сказав як можна себе убезпечити.

(З.А.): Яким було ставлення суспільства до церкви і чи змінилося воно з початком перебудови?

(О.П.): Ставлення суспільства до церкви було двояким. В нашому регіоні люди, які були не зв'язані своєю роботою з тією системою, могли відвідувати церкву. А вчителі звичайно не могли цього робити. Я таємно брала шлюб. З початком перебудови ставлення до церкви звичайно що змінилося. Коли вже свобода совісті стала реальною, не на папері. Вчителі могли вільно відвідувати церкву, святкувати релігійні свята .Я вже згадувала, як ми всі зібралися і пішли до сповіді у нашу стару церковцю.

(З.А.): У 1989 році на політичній арені народжується Народний Рух. Що ви можете сказати про діяльність Народного Руху у нашій місцевості?

(О.П.): Ну якщо говорити про Львів, то Львівська обласна рада перша продемонструвала зміни у житті українського народу. Там внесли прапор вперше синьо-жовтий, ті демонстрації почалися у Львові, мітинги. Люди всі були в такому піднесенні емоційному. Розхитували зсередини ту систему. В нашому селі було утворено осередок Руху. Його очолював з самого початку Яремус Петро вже покійний. Але щоб сказати що в селі аж дуже щось робилося, то ні. Всі їздили до Львова. На рівні села воно ще не дуже так відчувалося. Всі, хто хотів почути те живе слово змін,їхали на мітинг до Львова, в Центр. Там було серце перемін.

(З.А.): Що ви відчували будучи свідком проголошення Незалежності України?

(О.П.): Невимовна радість відчувалася, ейфорія. Я пам'ятаю 19 серпня, коли відбувалося це ГКЧП. Ми поїхали до брата в гості в Лапаївку і всі перед тим включали телебачення. В телевізорі весь час «Лебедине озеро» було і ніякої інформації, ніхто нічого не казав. То щось таке було: і тривога, і нерозуміння. Потім почули про причини того і коли 24 серпня був проголошений Акт Незалежності – це була невимовна радість. От я хочу сказати про мою сестру. Бо я з 1948 року, я вже в повоєнні роки родилася, а вона з 1934 року. Вона добре ще пам'ятала і тризуб, і жовто-синій прапор. І коли у Львові у обласну раду внесли прапор наш і співали Гімн України перший раз, то вона клякнула на коліна і плакала з радості.(на очах проступають сльози) В людей була невимовна радість, що нам повертається своє: своя історія, свій прапор. І я вже говорила про те, що була якась ейфорія така, піднесення. Я була на весіллі в той час, починалося весілля з того, що всі встали і співали «Ой, у лузі червона калина» як гімн. І вірилося, що ми ту калину підіймемо і що ми Україну розвеселимо, що зміниться наша Україна. Ті хто потерпав в часи репресій вони відчували торжество. Бо були такі, що й вивезені були в Сибір і повернулися, були такі, що переслідували їх, були дисиденти, різні люди були. Навіть такі люди як ми, вчителі, з полегшенням зітхнули, що над нами не буде висіти той контроль, що ми можемо вчити дітей любити рідний край і не підстроюватися під те, що нам каже Москва чи партія. Було очікування чогось кращого, коли «запануем і ми браття у своїй сторонці» стане реальністю.

(З.А.): Дуже вам дякуємо. Всього вам найкращого.

(48:17)

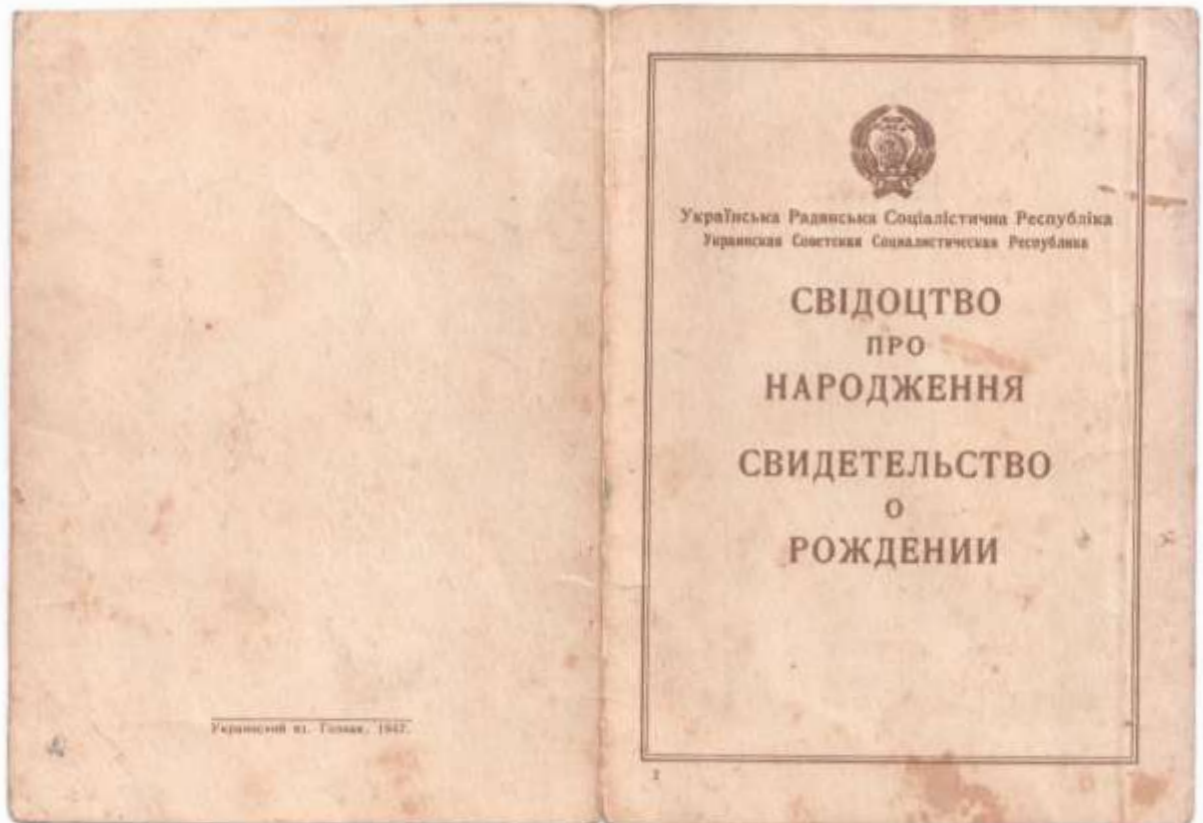
Опитувальник

1. Розкажіть, будь ласка, коротко про своє життя: де і коли ви народилися, хто ваші батьки, які навчальні заклади закінчили, де працювали?
2. Якими для вас були 80-ті – початок 90-х років минулого століття?
3. Що змінилося у житті країни з приходом до влади Горбачова?
4. Яким було ваше житло у цей період?
5. Як можна було придбати житло?
6. Чи достатньо було одягу, взуття? Що можете розповісти про таке поняття як дефіцит.
7. А як на рахунок автомобілів?
8. Чи мали ви змогу їздити відпочивати на море і яким чином?
9. Чи була можливість поїхати за кордон?
10. Що можете розповісти про паради, мітинги, свята того періоду?
11. Яким було улюблене свято вашої сім'ї?
12. Які професії були престижними у цей час?
13. На які речі вистачало в середньому заробітної плати?
14. Чи існувала у цей час проблема безробіття?
15. Чи були ви членом партійних організацій?
16. Як впливало членство у комсомолі, Компартії на кар'єрний ріст людини?
17. Що ви можете сказати про вплив партійної системи на школу і на освіту в цілому?
18. Яким було матеріально-технічне забезпечення шкіл?
19. Ну і доречним буде запитання щодо заробітної плати вчителя. Як ви її оцінюєте на той час?
20. Яким чином у цей період проходили вибори до органів влади?
21. Які були кандидати? Скільки їх було?
22. Що ви можете розповісти про роботу системи охорони здоров'я цього періоду?
23. Які газети чи журнали були популярними у цей час?
24. Чи можете пригадати, які серіали переглядали?
25. Скажіть, а як юнаки ставились до обв'язкової служби в армії?
26. Як суспільство сприймало війну в Афганістані?
27. Що можете розповісти про антиалкогольну кампанію 80-х років?
28. Як ви дізналися про Чорнобильську катастрофу?
29. Чи достатньо було інформації про те, які запобіжні заходи потрібно було вживати?
30. Яким було ставлення суспільства до церкви?
31. Чи змінилось це ставлення із початком перебудови?

32. У 1989 році на політичній арені народжується Народний Рух. Що виможете сказати про діяльність Народного Руху у нашій місцевості?

33. Що ви відчували, будучи свідком проголошення Незалежності України?

Додатки

СВІДОЦТВО ПРО НАРОДЖЕННЯ
СВИДЕТЕЛЬСТВО О РОЖДЕНИИ

ЯС № 076638

Гр. Мірка
Прізвище — Павлюк
Мать Олега Павлівна
ім'я та по батькові — ім'я в отахтості

народився(лась) 9-го 1948 р.
рознався(лась) 9-го 1948 р.
прізвище та цифрами рік, місяць та число —
дев'ятого числа місяця жовтня
дев'ятнадцятого року
в місті в списку записей актів громадянського стану про народження Вересня
состояния о рождении (ім'я бері ЗАГС)

БАТЬКИ:
РОДИТЕЛИ:
Отец Мірка
Прізвище — Павлюк
Мать Людмила Іванівна
ім'я та по батькові — ім'я в отахтості

національність українець
національність
Мать Людмила
Прізвище — Іванівна
ім'я та по батькові — ім'я в отахтості

національність українка
національність
Місце народження дитини м.с. Вересня
Місце реєстрації ребенка: с.п.с. Вересня
село Вересня району Львів
сільрада Львівська

Місце реєстрації Львівська міська
Місце реєстрації Львівська міська
ім'я та по батькові (заповнюють бері ЗАГС)

Місце реєстрації Львівська міська
Місце реєстрації Львівська міська
ім'я та по батькові (заповнюють бері ЗАГС)

року 19/8 місяця листопада числа 26 року восьмидесяти
місяця листопада числа 26 року восьмидесяти
відповідний запис за № 10

Львівська міська районна ЗАГС
Діти Львівщини
№ 0
1948
Львівська міська районна ЗАГС

АТЕСТАТ

про середню освіту

Видано цей атестат Мірку
Ользі Лавлівні
як а народилася в с. Верхвиці
Хворобівського р-ну Львівської обл.
9 липня 1948 року,
в тому, що Ользі у 1966 році закінчила повний
курс Середньої загальноосвітньої трудової
палітехнічної школи-інтернату №2
з виробничим навчанням м. Львова
і викликала при бідмінні поведінці
такі знання:

- з української мови 4 (добра)
- з української літератури 5 (бідмінні)
- з російської мови 4 (добра)
- з російської літератури 5 (бідмінні)
- з алгебри 4 (добра)
- з геометрії 4 (добра)
- з історії СРСР 5 (бідмінні)
- з загальної історії 5 (бідмінні)
- з суспільствознавства 5 (бідмінні)
- з фізики 4 (добра)
- з астрономії 5 (бідмінні)
- з хімії 5 (бідмінні)
- з біології 5 (бідмінні)
- з географії 5 (бідмінні)
- з іноземної мови (англійська) 5 (бідмінні)
- з єреслення 5 (бідмінні)
- з фізичної культури 4 (добра)
- з виробничого навчання по спеціальності
кравчий легкого жіночого плаття
5 (бідмінні)

Директор школи М. Сидор
Асистент директори школи
по поточній роботі С. Сидор
Заступник С. Сидор
С. Сидор
Видано 24 червня 1966 р.
м. Львів, вул. Дарбина 2-4
Б № 880230

ДИПЛОМ

Я № 838667

Цей диплом видає Мірку
Ользі Лавлівні
в тому, що Ольга в 1968 році вступила
до Львівського державного університету
ім. Ів. Франка
і в 1973 році закінчила повний курс
названого університету
за спеціальністю географія
геоморфологія

Рішенням Державної екзаменаційної комісії
від 12 червня 1973 р.
про Мірку О.Л.
викладач географії Зайнак
С. Сидор
Місто Львів 12 червня 1973 р.
Регістраційний № 390

ДИПЛОМ

Я № 838667

Настоящий диплом выдан Мирке
Ольге Лавловне
в том, что она в 1968 году поступила
до Львовского государственного университета
им. Ив. Франко
и в 1973 году окончила полный курс
названного университета
по специальности география
геоморфология

Решением Государственной экзаменационной
комиссии от 12 июня 1973 г.
про Мирку О.Л.
преподаватель географии Зайнак
С. Сидор
Город Львов 12 июня 1973 г.
Регистрационный № 390

1961 рік. Наша респондент у 6 класі (друга зліва у нижньому ряду)

Продетарши всіх стран, соединяйтесь!

1928

1931

1945

1948

1956

1958

ГРАМОТА

Городоцький райком комсомолу,
відділ народної освіти
нагороджують

команду юнарівців
Завезицицької ВВ
за I-е місце в районному фіналі
військово-спортивної гри "Зірниця"

ГОРОДОЦЬКОГО
РАЙКОМУ ВЛКСМ УКРАЇНИ
В. ІВАНКІВ

ЗАВІДУЮЧА
РАЙ ВНО
І. СОКОЛОВСЬКА

травень 1985 року